

फोन नं: ०८४-४२०२०२

Email: dgao.bardiya@ag.gov.np, Web: www.ag.gov.np

ठेगाना: जिल्ला बर्दिया, गुलरिया नगरपालिका, वडा नं ६

जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय बर्दिया

(प्रशासन शाखा)

स्या. २०४२

मिति: २०८१।०३।१४

पत्र संख्या: २०८०।०८१

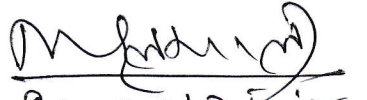
चलानी नं. ५१८५

ने.सं. ११४४ तह्रलागा ७ शुक्रवार

विषय: समुदायमा सरकारी वकील कार्यक्रमको प्रतिवेदन पठाएको सम्बन्धमा ।

श्री महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय,
योजना, अनुसन्धान तथा अनुगमन विभाग,
रामशाहपथ, काठमाडौं ।

उपर्युक्त सम्बन्धमा यस कार्यालयको आयोजनामा मिति २०८०।१२।१५ गते समुदायमा सरकारी वकील कार्यक्रम अन्तर्गत कानूनी सचेतना सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम बर्दियाको गेरुवा गाउँपालिकाको व्यवस्थापन र समन्वयमा गेरुवा गाउँपालिकाको सभाहलमा सम्पन्न भएको थियो । उक्त कार्यक्रमको प्रतिवेदन यसै पत्र साथ संलग्न गरी पठाइएको ब्यहोरा अनुरोध छ ।

२०८१।३।१४
(नगेन्द्र लम्साल)

जिल्ला न्यायाधिवक्ता

बोधार्थ:

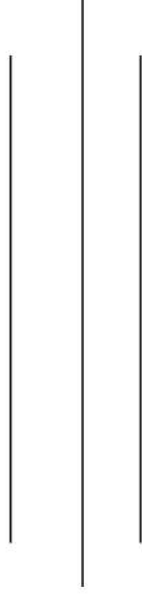
श्री उच्च सरकारी वकील कार्यालय, नेपालगञ्ज ।

श्री गेरुवा गाउँपालिका । (जानकारीको लागि)

"समुदायमा सरकारी वकील कार्यक्रम"
कानूनी सचेतना सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम

प्रतिवेदन

कार्यक्रम आयोजना मिति: २०८० चैत्र १५ गते

कार्यक्रम स्थान: गेरुवा गाउँपालिका, बर्दिया ।

आयोजक

जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय, बर्दिया ।

प्रतिवेदक

सहायक जिल्ला न्यायाधिवक्ता शिवराज पौडेल
जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय, बर्दिया ।

विषयसूची

		पृ.
१.	कार्यक्रमको संक्षिप्त जानकारी	१
२.	कार्यक्रमको उद्देश्य	१
३.	कार्यक्रममा प्रस्तुत भएका विषयहरू र प्रस्तुतकर्ता	१
४.	छलफलमा व्यक्त भएका विचारहरू र उठेका मुख्य मुख्य विषयहरू	१
५.	छलफलमा उठेका विषयहरूको सम्बोधन	३
६.	कार्यक्रमका वक्ताहरूको मन्तव्य	५
७.	कार्यक्रमबाट हासिल मुख्य उपलब्धिहरू	५
८.	कार्यक्रम आयोजनामा आइपरेका समस्या/चुनौतीहरू	६
९.	आगामी कार्यक्रमका लागि सुझाव	६
	अनुसूचीहरू	
	क) कार्यक्रम तालिका	७
	ख) कार्यक्रममा प्रस्तुत भएका कार्यपत्रहरू	८
	ग) कार्यक्रमका सहभागीहरूको नामावली	२२
	घ) कार्यक्रमको तस्विर	२५

कार्यक्रमको संक्षिप्त प्रतिवेदन

१. कार्यक्रमको संक्षिप्त जानकारी

- १) कार्यक्रमको नाम: समुदायमा सरकारी वकील कार्यक्रम
कानूनी सचेतना सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम ।
- २) कार्यक्रम सञ्चालन स्थान: गेरुवा गाउँपालिकाको सभाहल, बर्दिया ।
- ३) कार्यक्रम व्यवस्थापन र समन्वय: गेरुवा गाउँपालिका ।
- ४) कार्यक्रम आयोजना मिति: २०८०।१२।१५
- ५) कार्यक्रम अवधि: विहान ०८:०० बजेदेखि ११:३० बजेसम्म
- ६) सहभागी संख्या: ४९, पुरुष:३५, महिला:१४
- ७) कार्यक्रम संयोजन
  - क) संयोजक:जिल्ला न्यायाधिवक्ता श्री नगेन्द्र लम्साल, जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय (जिसवका), बर्दिया
  - ख)प्रतिवेदक: सहायक जिल्ला न्यायाधिवक्ता शिवराज पौडेल, जिसवका बर्दिया
  - ग)सहयोगी: टाईपिष्ट नायव सुब्बा श्री भगवती शर्मा पौडेल, ह.स.चा. बालकृष्ण थारु र कार्यालय सहयोगी सूर्य कुमार थारु, जिसवका बर्दिया ।

२. कार्यक्रमको उद्देश्य

- १) समुदायलाई सरकारी वकीलको कामकारवाही बारे जानकारी गराउने ।
- २) सरकारवादी मुद्दाको काम कारवाहीमा समुदायको भूमिकाको बारेमा सचेतना जगाउने ।
- ३) सरकारी वकीलको काम कारवाही र सरकारवादी मुद्दाको सम्बन्धमा समुदायले उठाएका जिज्ञाशाहरूको सम्बोधन गर्ने ।
- ४) लैङ्गिक हिंसाको कसूर र सजायबारे सचेतना जगाउने ।

३. कार्यक्रममा प्रस्तुत भएका विषयहरू र प्रस्तुतकर्ता

- १) पहिलो कार्यपत्र:सरकारी वकीलको परिचय, सरकारवादी मुद्दाहरू र समुदायबाट गरिएको अपेक्षा, नगेन्द्र लम्साल, जिल्ला न्यायाधिवक्ता, जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय, बर्दिया
- २) दोस्रो कार्यपत्र: लैङ्गिक हिंसाको परिचय र मुलुकी अपराध संहितामा भएको कसूर सम्बन्धी व्यवस्था, नगेन्द्र लम्साल, जिल्ला न्यायाधिवक्ता

४. छलफलमा व्यक्त भएका विचारहरू र उठेका मुख्य मुख्य विषयहरू

कार्यक्रममा जिल्ला न्यायाधिवक्ता नगेन्द्र लम्सालले कार्यपत्र प्रस्तुत गरेपछि सहभागीहरूबाट जिज्ञाशा राख्ने कार्य गरिएको थियो । सहभागीहरूले कार्यक्रममा व्यक्त विचारहरूलाई बुँदागत रूपमा उल्लेख गरिएको छ ।

श्री धर्म प्रकाश थारु, वडा अध्यक्ष

गेरुवा गाउँपालिका वडा नं ५, बर्दिया ।

- एउटा अविवाहित केटाले २ वटा बच्चाकी आमालाई ल्याएर आयो । निज महिलाको पूर्व पतिले जारी स्वरूप ३ लाख मागेको र रु. एक लाखमा मिल्ने तमसुक लिएर आइ उक्त तमसुक प्रमाणित गरिदिन भन्यो । त्यस्तो अवस्थामा प्रमाणित गर्न मिल्छ की मिल्दैन के गर्ने ।

श्री अमृता बजगाईं

वडा सचिव, ३ नं वडा कार्यालय, गेरुवा गाउँपालिका ।

- अविवाहित पुरुषले बच्चा सहितकी महिलालाई विवाह गरी लिएपछि ति बच्चाको जन्मदर्ता र निजहरूको विवाह दर्ता कुन प्रकृया र के कस्ता प्रमाणको आधारमा गर्ने ।

श्री तेज बहादुर खड्का

प्रहरी नायब निरीक्षक, ईलाका प्रहरी कार्यालय, पाताभार ।

- प्रहरीले समुदायमा शान्ति सुरक्षा कायम राख्नका साथसाथै अपराध न्यूनीकरणका लागि पनि विभिन्न सचेतनामूलक कार्यक्रम अन्तर्गत समुदाय प्रहरी साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको छ ।
- गेरुवा गाउँपालिका क्षेत्रमा अपराध न्यूनीकरण र रोकथामका लागि समुदाय स्तरमा विभिन्न विषयमा सचेतनामूलक कार्यक्रम गाउँपालिकाको संयोजन र समन्वयमा गर्दा प्रभावकारी हुने थियो ।
- प्रहरीले अपराधको न्यूनीकरण र रोकथामको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने भएकाले स्थानीय तह र समुदायको सहयोगको अपेक्षा राखेको हुन्छ ।

श्री महेन्द्र प्रकाश चौधरी

वडाध्यक्ष, वडा नं. ४, गेरुवा गनउँपालिका

- नक्सामा बाटो नभएको चलनचल्तीको बाटो भएको ठाउँमा घरबाटो प्रमाणित गर्दा र विदेश जानेहरूको लागि जग्गाको मूल्याङ्कन गर्दा पर्ने अष्टचारोलाई कसरी समाधान गर्न सकिन्छ ।
- जोखिमयुक्त भवनहरू भएको विद्यालयमा नयाँ भवन बनाउन गुरुयोजना सहित नाप नक्सा र ठेक्का प्रकृया अगाडी बढिसकेको तर उक्त गुरुयोजनामा पुरानो भवन भत्काउने सम्बन्धमा उल्लेख नभएको अवस्थामा कसरी समाधान गर्ने होला ।

सहभागीहरूले कार्यक्रमको विषयवस्तु सहित राखेका विभिन्न जिज्ञाशाहरूको जवाफ दिने कार्य जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय बर्दियाका जिल्ला न्यायाधिवक्ता नगेन्द्र लम्साल र सहायक जिल्ला न्यायाधिवक्ता शिवराज पौडेलले गर्नुभएको थियो ।

५. छलफलमा उठेका विषयहरूको सम्बोधन

उक्त कार्यक्रममा सहभागीहरूले छलफलमा उठाएका विषयहरूको जिल्ला न्यायाधिवक्ता श्री नगेन्द्र लम्सालले सम्बोधन गर्नुभएको थियो । छलफलमा उठेका विषयहरूको सम्बोधनलाई वृंदागत रूपमा उल्लेख गरिएको छ ।

नगेन्द्र लम्साल जिल्ला न्यायाधिवक्ता, जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय, बर्दिया

- गैरकानूनी कार्यको तमसुक प्रमाणित गर्ने काम वडा कार्यालयले गर्न हुँदैन । कानूनले तोकेको वडा कार्यालयले प्रमाणित गर्न मिल्ने कागजातहरूको मात्र वडा कार्यालयले प्रमाणित गर्नुपर्छ ।
- कुनै पुरुषले बच्चा सहितको महिलालाई विवाह गरेको अवस्थामा कानूनी प्रकृया अनुसार विवाह गरेको हुनुपर्छ । श्रीमती सहित बच्चालाई अपनाउँदा पुरुषले कानूनी प्रकृया पुरा गरेको हुनुपर्छ । बाबुको ठेगान नभएको नेपाली नागरिक महिलाबाट जन्मेको बच्चाको पनि जन्मदर्ताको अधिकार हुन्छ । जन्म दर्ता नगरपालिका र गाउँपालिकाको वडाले बाबुको विवरण खाली राखि आमाको मात्र विवरण उल्लेख गरी गरिदिनुपर्छ ।
- बर्दियामा देखिएका लागूऔषध, बालविवाह, यौनजन्य अपराध, सडक दुर्घटना, आत्महत्या लगायतका अपराधहरूको न्यूनिकरणका लागि स्थानीय तह, प्रहरी, सरकारी वकील र समुदायसँग सम्बन्धित संघ संस्था र अन्य सरोकारवाला सरकारी निकायको सहयोग र समन्वयमा विभिन्न सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू समुदायस्तर, विद्यालय र क्याम्पसहरूमा गर्न जरूरी देखिएको छ ।
- सरकारवादी फौजदारी मुद्दाको मिलापत्र गराउने र प्रमाण दबाउने कार्यमा समाजमा कुनै पनि वर्गका व्यक्तिहरू सक्रिय हुनु हुँदैन । सरकारवादी फौजदारी मुद्दाको मिलापत्र गराउने र प्रमाण दबाउने कार्यमा क्रियाशील व्यक्ति उपर समेत कानूनी कारवाही हुने व्यवस्था रहेको छ ।
- बालविवाह र लागू औषध जस्ता कसूरको रोकथामका लागि समुदाय स्तरमा व्यापक रूपमा परिवारको सदस्यहरूसम्म त्यसले पार्ने असर र कानूनी सजायको बारेमा जानकारी गराएमा रोकथाम कम गर्न मद्दत पुग्छ । यसका लागि सबै निकायबीच समन्वय र सहकार्य जरूरी देखिन्छ । लागू औषध दुर्व्यसनीमा फसेको व्यक्ति विस्तारै लागू औषध सेवनका लागि कारोबारतर्फ क्रियाशील हुने तथा लागू औषध खरिदका लागि चोरी र डाँका जस्ता क्रियाकलापमा समेत क्रियाशील हुने भएकाले आफ्नो घर परिवारको सदस्य, साथी र छिमेकी कसैलाई पनि यस्तो

- कुलतमा फस्न नदिन र फसेकालाई लागू औषध दुर्व्यसनबाट छुटाउने कार्यमा समाजमा सबै वर्ग क्रियाशील हुन जरूरी छ ।
- लैङ्गिक हिंसा अपराधको रोकथामका लागि सचेतनासँगै, प्रतिवादीलाई कानूनी कारवाही तथा पीडितको पुर्नस्थापना र न्यायमा पहुँच पुर्याउन सबै क्षेत्रका सरोकारवाला निकाय र समुदाय क्रियाशील भई प्रहरीलाई अनुसन्धानमा सहयोग गर्नुपर्छ ।
  - यौनजन्य हिंसाका र घाउचोट लागेका पीडितलाई तत्काल उद्धार गरी छिटो भन्दा छिटो अस्पतालमा लिएर तोकिएको ढाँचाको फारममा यौनजन्य हिंसा र घाउचोट विवरण उल्लेख गर्न लगाई चेक जाँच गराउँदा वारदातलाई पुष्टि गर्न मद्दत पुग्छ ।
  - उमेर नपुगेको १८ वर्ष मुनिको बालिकासँग सहमतीमा करणी गरे पनि जबरजस्ती करणी हुने कानूनी व्यवस्था भएकाले कसैले पनि यस्तो जघन्य कसूर गर्न हुँदैन भनी कसूर गर्दा हुने सजायका बारेमा समुदाय स्तरमा कानूनी सचेतना गराउँदा रोकथाममा मद्दत पुग्छ ।
  - २० वर्ष उमेर नपुगी विवाह गर्नु कसूर भएको बारे सचेतनासँगै बालविवाहले बालबालिकाको शारिरिक र बौद्धिक क्षमतामा पार्ने असरका बारेमा परिवारका सदस्य र बालबालिकालाई यस विषयमा सचेत गराउन जरूरी छ । बालविवाह गर्ने र बालविवाह गराउने परिवारका सदस्यहरूलाई हुने कानूनी सजायको बारेमा जानकारी गराएमा पनि बालविवाहको रोकथाममा सहयोग पुग्छ ।
  - यस बर्दिया जिल्लामा जिल्ला कानूनी सहायता समिति समेत रहेको छ । असमर्थ पक्ष र विपन्न व्यक्तिलाई कानूनी सहायता र प्रहरी, अदालत, अर्धन्यायिक निकाय, न्यायिक समिति र जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा दिनुपर्ने निवेदनहरू तयार गर्नमा निशुल्क कानूनी सहायता प्रदान गर्छ । सम्बन्धित नगरपालिका वा गाउँपालिकाको वडा कार्यालयबाट सिफारिस पत्रसहित विपन्न र असमर्थ पक्षले सहायता मागेमा जिल्ला कानूनी सहायता समितिले रेकर्ड जनाई कानूनी सहायता उपलब्ध गराउँछ । अदालतमा मुद्दा दायर भएपछि कानून व्यवसायी राख्न नसक्ने सरकारवादी फौजदारी मुद्दाका प्रतिवादीलाई अदालतले समेत निशुल्क कानूनी सहायता प्रदान गर्न वैतनिक वकिलको व्यवस्था गरेको छ ।
  - सरकारवादी मुद्दाका पीडितलाई तत्काल कानूनी परामर्शको आवश्यकता भएको जानकारी प्राप्त भएमा सरकारी वकीलबाटसमेत कानूनी परामर्श उपलब्ध गराउन सकिन्छ ।

६. कार्यक्रमका वक्ताहरूको मन्तव्य

श्री लक्ष्मी कुमारी चौधरी,

उपाध्यक्ष, गेरुवा गाउँपालिका

- सरकारवादी फौजदारी मुद्दाको काम कारवाही बारे समुदाय स्तरमा जानकारी हुन जरुरी छ ।
- कार्यक्रममा प्रस्तुत गरिएको सरकारवादी फौजदारी मुद्दाको जानकारी र लैङ्गिक हिंसाको कार्यपत्रको विषय महत्वपूर्ण र समुदायले थाहा पाउनुपर्ने विषयमा कार्यक्रम आयोजना गरिएको निकै सकारात्मक रहेको छ ।
- समाज विकासमा लैङ्गिक हिंसाले अवरोध गरेको छ । लैङ्गिक हिंसा र घरेलु हिंसा विरुद्ध समाजमा विभिन्न सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरी आम जनतालाई सचेत गराउन जरुरी छ ।
- कानूनको बारेमा सबैलाई सचेत गराउन यस पालिकामा जनप्रतिनिधिहरूलाई तालिम दिलाउन जरुरी छ । कानून जानेर मात्र समुदायलाई अगाडि बढाउन सकिन्छ ।

श्री जमान सिंह के.सी.

अध्यक्ष, गेरुवा गाउँपालिका, बर्दिया ।

- कानूनी सचेतना कार्यक्रम कानूनी साक्षरता अभियानको रूपमा सञ्चालन गर्न जरुरी देखिएको छ ।
- लैङ्गिक हिंसाले समाजमा अशान्ती र अराजकता ल्याउने हुँदा यस्तै खालका सचेतनामूलक कार्यक्रमहरूलाई टोल टोलमा गई गर्न सके अपराधको न्यूनीकरण गर्न मद्दत पुग्ने देखिन्छ ।
- कानूनका बारेमा सबैले जान्न र बुझ्न जरुरी छ । समुदायमा सरकारी वकील कार्यक्रम जस्ता कानूनी सचेतना कार्यक्रमले समुदायले कानूनका बारेमा जान्ने र सिक्ने अवसर प्राप्त गर्छन् । यस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गर्न जरुरी छ ।
- समुदायलाई कानूनी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालनका लागि आगामी आर्थिक वर्षमा बजेट र कार्यक्रम छुट्टाउने छौं ।

जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय बर्दियाका जिल्ला न्यायाधिवक्ता श्री नगेन्द्र लम्सालको अध्यक्षतामा सम्पन्न भएको कार्यक्रमको सञ्चालन सहायक जिल्ला न्यायाधिवक्ता श्री शिवराज पौडेलले गर्नुभएको थियो ।

७. कार्यक्रमबाट हासिल मुख्य उपलब्धिहरू

- सरकारी वकीलको काम कारवाही बारे सहभागीलाई जानकारी भई सरकारी वकीलको कामको पहिचानमा वृद्धि भएको छ ।
- समुदायलाई लैङ्गिक हिंसा अपराध भएकाले लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध कानूनी कारवाही हुने जानकारी भएको छ ।

- सरकारवादी मुद्दाको अनुसन्धान र अभियोजनको प्रकृयाको बारेमा सहभागीलाई जानकारी भएको छ ।
- सरकारी वकीलको काम कारवाहीको उत्तरदायित्व र पारदर्शिताको सम्बन्धमा सहभागीले राखेको जिज्ञाशा र त्यसको सम्बोधनले मद्दत गरेको छ ।
- अपराधको न्यूनीकरण एवम् कानूनको न्यायप्रणालीप्रति विश्वासको भावना वृद्धि भएको छ ।
- सरकारवादी मुद्दाको अनुसन्धानमा समुदायको सहयोगले फौजदारी न्याय प्रशासन सवल बनाउन र पीडितलाई न्याय र कसूरदारलाई सजाय दिलाउन महत्वपूर्ण भूमिका हुने भनी सहभागीमा सचेतना वृद्धि भएको छ ।

८. कार्यक्रम आयोजनामा आइपरेका समस्या/चुनौतीहरू

गेरुवा गाउँपालिकाको सहयोग र समन्वयमा कार्यक्रम सौहार्दपूर्ण वातावरणमा सम्पन्न भएको थियो । कार्यक्रम आयोजना र सञ्चालनमा कुनै समस्या र चुनौतीको सामना आयोजकले गर्नु परेन ।

९. आगामी कार्यक्रमका लागि सुझाव

- समुदायमा सरकारी वकील कार्यक्रमलाई अभियानको रूपमा समुदायका हरेक क्षेत्र, वर्ग र जिल्लाका विभिन्न स्थानमा कार्यक्रम आयोजना गर्दा सरकारी वकीलको पहिचान वृद्धि हुनुका साथै अपराधको रोकथाम र अपराधको अनुसन्धानमा समुदायको सहयोगमा वृद्धि हुने देखिन्छ ।

अनुसूचीहरू

क) कार्यक्रम तालिका

"समुदायमा सरकारी वकील कार्यक्रम"

कानूनी सचेतना सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम

मिति: २०८०।१२।१५ गते समय: विहान ८:०० बजेदेखि ११:३० बजेसम्म

कार्यक्रम स्थान: गेरुवा गाउँपालिकाको सभाहल, बर्दिया ।

कार्यक्रम व्यवस्थापन र समन्वय: गेरुवा गाउँपालिका ।

आयोजक: जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय, (जिसवका) बर्दिया ।

कार्यक्रम सञ्चालक: सहायक जिल्ला न्यायाधिवक्ता श्री शिवराज पौडेलज्यू, जिसवका बर्दिया

०८:००- ०८:१५	उपस्थिति
०८:१५- ०८:३०	कार्यक्रम अध्यक्षता: जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय, बर्दियाका जिल्ला न्यायाधिवक्ता श्री नगेन्द्र लम्सालज्यू प्रमुख अतिथि: गेरुवा गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री जमान सिंह के.सीज्यू विशेष अतिथि: गेरुवा गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष श्री लक्ष्मीकुमारी चौधरीज्यू अतिथिहरू: गेरुवा गाउँपालिकाका प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत श्री नरबहादुर चन्दज्यू ईलाका प्रहरी कार्यालय पाताभारका प्रहरी नायव निरीक्षक श्री तेजबहादुर खड्काज्यू कार्यक्रममा उपस्थिति जनप्रतिनिधिज्यूहरू, कर्मचारीज्यूहरू, शिक्षक/शिक्षिकाज्यू, विद्यार्थी, वडघर एवं कार्यक्रममा उपस्थित महानुभावहरू ।
०८:३०- ९:००	कार्यपत्र प्रस्तुती:१) सरकारी वकीलको परिचय, सरकारवादी मुद्दाहरू र समुदायबाट गरिएको अपेक्षा, नगेन्द्र लम्साल, जिल्ला न्यायाधिवक्ता, जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय, बर्दिया
०९:००- ९:३०	२) लैङ्गिक हिंसाको परिचय र मुलुकी अपराध संहितामा भएको कसूर सम्बन्धी व्यवस्था, नगेन्द्र लम्साल, जिल्ला न्यायाधिवक्ता, जिसवका बर्दिया
९:३०- १०:५०	खुला छलफल र जिज्ञाशाको सम्बोधन प्रहरी अनुसन्धान अधिकारी र सरकारी वकीलबाट ।
१०:५०- ११:३०	मन्तव्य विशेष अतिथि:गेरुवा गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष श्री लक्ष्मीकुमारी चौधरीज्यू प्रमुख अतिथि: गेरुवा गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री जमान सिंह के.सीज्यू कार्यक्रम समापन: जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय, बर्दियाका जिल्ला न्यायाधिवक्ता श्री नगेन्द्र लम्सालज्यू

ख) कार्यक्रममा प्रस्तुत भएका कार्यपत्रहरू

पहिलो कार्यपत्र

१ सरकारी वकीलको परिचय, सरकारवादी मुद्दाहरू र समुदायबाट गरिएको अपेक्षा

नगेन्द्र लम्साल, जिल्ला न्यायाधिवक्ता,
जिल्लासरकारी वकील कार्यालय, बर्दिया
२०८० चैत्र १५ गते

सरकारी वकीलको परिचय:

सरकारी वकील को हुन् :

- फौजदारी न्याय प्रशासनका तीन प्रमुख कार्य अनुसन्धान, अभियोजन र न्यायिक निर्णय मध्ये महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय र यस अन्तर्गतका सरकारी वकील कार्यालयमा कार्यरत सरकारी वकीलहरूलाई राज्यको तर्फबाट अभियोजनकर्ताको जिम्मेवारी दिइएको छ ।
- राज्यको कानूनको रक्षक र सरकारको कानूनी सल्लाहकार सरकारी वकील हो ।
- सरकारवादी मुद्दाहरूमा र सरकारलाई विपक्षी बनाई दायर भएका रिट/मुद्दाहरूमा राज्यको तर्फबाट अदालत/न्यायिक निकायमा प्रतिनिधित्व गर्दै वहस पैरवी र प्रतिरक्षा गर्ने र सरकारवादी मुद्दाहरूको अभियोजन गर्ने कानूनी अधिकार प्राप्त व्यक्तिलाई सरकारी वकील भनिन्छ ।
- सरकारी वकील कानूनको ज्ञाता र विशेषज्ञ हुन्छन् ।
- मानव अधिकारको रक्षक ।
- फौजदारी न्याय प्रशासनको सुधारको संवाहक र समन्वयकर्ता ।
- कानूनको शासनको संरक्षक तथा प्रचलनकर्ता ।
- निशुल्क पीडित पक्षको प्रतिनिधित्व गर्छन् ।
- पीडितलाई न्याय र कसूरदारलाई सजाय दिलाउन न्यायका लागि बोल्ने सहजकर्ता र पीडितलाई अदालतबाट अन्तिम फैसला भएपछि क्षतिपूर्ति दिलाउन समन्वय गर्ने भएकाले सरकारी वकील जनताका वकील हुन् ।

सरकारी वकीलका कामहरू:

सरकारी वकीलको काम सरकार वादी हुने देवानी मुद्दा र सरकारवादी हुने फौजदारी मुद्दासँग मात्र सम्बन्धित हुन्छ । उक्त मुद्दाहरूमा सरकारी वकीलले निम्न कार्यहरू गर्छ:

- नेपालको संविधानले संविधानमा अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक कुनै अदालत वा न्यायिक निकाय वा अधिकारी समक्ष मुद्दा चलाउने वा नचलाउने भन्ने कुराको अन्तिम निर्णय गर्ने अधिकार महान्यायाधिवक्तामा निहित राखेको छ । धारा १५८ (२)

- महान्यायाधिवक्तावाट अभियोजन सम्बन्धी आफूमा निहित अधिकार मातहत सरकारी वकीललाई तोकिएको शर्तको अधिनमा रही प्रयोग र पालना गर्न सक्ने गरी प्रत्यायोजन गरिएको हुन्छ ।
- नेपाल सरकारको हक, हित वा सरोकार निहित रहेको मुद्दामा महान्यायाधिवक्ता वा निजको मातहतका सरकारी वकीलवाट नेपाल सरकारको प्रतिनिधित्व गरिनेछ भनी उल्लेख छ । धारा १५८ (२)
- नेपालको संविधानमा भएको व्यवस्था, महान्यायाधिवक्तावाट प्रत्यायोजित अधिकार र अन्य कानूनहरूमा भएको व्यवस्था अनुसार सरकारी वकीलले सरकारवादी मुद्दाको साथै सरकारलाई सरोकार पर्ने मुद्दा र सरकारलाई विपक्षी बनाई दायर भएका मुद्दा मामिला र रिट क्षेत्रमा समेत अभियोजन, वहस पैरवी, प्रतिरक्षा गर्ने र सरकारी निकायहरूलाई कानूनी राय प्रदान गर्ने र हिरासतमा रहेका व्यक्तिलाई मानवोचित व्यवहार नगरेको, आफन्त वा कानून व्यवसायीलाई भेटघाट गर्न नदिएको भन्ने जानकारी वा उजुरी परेमा हिरासत अनुगमन गर्ने र छानबिन गरी त्यस्तो हुनबाट रोक्न सम्बन्धित अधिकारीलाई निर्देशन दिने काम सरकारी वकीलले गर्छन् ।
- कसूरको प्रभावकारी अनुसन्धानका आधारमा दोषी देखिएका व्यक्ति उपर नेपाल सरकारको तर्फबाट अभियोजन गर्ने र पीडितलाई न्याय उपलब्ध गराउन पीडितको तर्फबाट वहस पैरवी/प्रतिरक्षा गर्ने काम सरकारी वकीलवाट हुन्छ ।
- कसूरको अनुसन्धान गर्ने अधिकारीहरू (प्रहरी अधिकृत, वन कर्मचारी, राष्ट्रिय निकुञ्जका कर्मचारी, औषधी निरीक्षक, खाद्य निरीक्षक, प्रमुख जिल्ला अधिकारी वा अधिकृत आदि) लाई कसूरको अनुसन्धान गर्दा निर्देशनदिने ।
- कसूरको अनुसन्धान गरे पछि प्रमाणको आधारमा को उपर मुद्दा चल्ने, को उपर मुद्दा नचल्ने, मुद्दा चल्ने भए कुन कसूरमा कुन सजायको मागदावी लिएर मुद्दा चलाउने भन्ने कुराको निर्णय गर्ने ।
- मुद्दा चलाउने निर्णय भएमा अभियोग पत्र तयार गरी अदालत/न्यायिक निकायमा प्रमाण सहित मुद्दा पेश गर्ने ।
- मुद्दामा सरकारको तर्फबाट वहस पैरवी गर्ने, साक्षीहरूको वकपत्र गराउने, जिरह गर्ने, पछि प्राप्त भएका प्रमाणहरू अदालतमा पेश गर्ने ।
- अदालत/न्यायिक निकायले गरेको फैसला वा आदेशमा चित्त नबुझेमा माथिल्लो अदालतमा पुनरावेदन गर्ने वा निवेदन दिने ।
- नेपाल सरकारका कार्यालयहरूले माग गरेको कानूनी प्रश्नमा कानूनी राय प्रदान गर्ने ।
- नेपाल सरकारको हक हित सरोकार रहेको मुद्दामा वहस पैरवी प्रतिरक्षा गर्ने तथा साक्षीको वकपत्र गराउने ।

- सरकारी निकाय वा पदाधिकारी विरुद्धका मुद्दामा सरकारी निकाय वा पदाधिकारीको प्रतिरक्षा गर्ने ।
- हिंसा वा अपराध पीडित, जाहेरवाला वा साक्षीका साथै हिरासतमा रहेका व्यक्तिहरूको मानवअधिकारको संरक्षण गर्ने ।

नेपालमा सरकारी वकील कार्यालयको सांगठनिक संरचना:

- १) महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय (१ वटा)
- २) उच्च सरकारी वकील कार्यालयहरू (१८ वटा)
- ३) विशेष सरकारी वकील कार्यालय (१ वटा काठमाडौंमा रहेको)
- ४) जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयहरू (७७ वटा)

नेपालमा सरकारी वकीलका पदहरू:

- **महान्यायाधिवक्ता:** प्रधानमन्त्री सिफारिसमा राष्ट्रपतिबाट नियुक्त हुने संवैधानिक व्यवस्था नेपालको संविधानको धारा १५७ (२) मा रहेको छ । धारा १५८ (१) मा नेपाल सरकारको मुख्य कानूनी सल्लाहकार हुनेछ भनी उल्लेख भएको । धारा १५८ (२) मा यस संविधानमा अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक कुनै अदालत वा न्यायिक निकाय वा अधिकारी समक्ष नेपाल सरकारको तर्फबाट मुद्दा चलाउने वा नचलाउने भन्ने कुराको अन्तिम निर्णय गर्ने अधिकार महान्यायाधिवक्तालाई हुनेछ भन्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । महान्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धी विस्तृतमा नेपालको संविधानको धारा १५८ मा उल्लेख रहेको छ ।
- **नायव महान्यायाधिवक्ता:** नेपाल न्याय सेवाको राजपत्रांकित विशिष्ट श्रेणी (सचिव स्तर) को सरकारी वकील ।
- **सहान्यायाधिवक्ता:** नेपाल न्याय सेवा, सरकारी वकील समूहको राजपत्रांकित प्रथम श्रेणी (सहसचिव स्तर) को सरकारी वकील ।
- **उपन्यायाधिवक्ता/जिल्ला न्यायाधिवक्ता:** नेपाल न्याय सेवा, सरकारी वकील समूहको राजपत्रांकित द्वितीय श्रेणी (उप सचिव) स्तरको सरकारी वकील ।
- **सहायक जिल्ला न्यायाधिवक्ता/सहायक न्यायाधिवक्ता:** नेपाल न्याय सेवा, सरकारी वकील समूहको राजपत्रांकित तृतीय श्रेणी (शाखा अधिकृत) सरहको सरकारी वकील ।

सरकारवादी मुद्दाहरू:

(क) **देवानी मुद्दाहरू:-** सरकारी र सार्वजनिक सम्पत्ति सम्बन्धी मुद्दाहरू र नेपाल सरकारको हक हित सरोकार सम्बन्धी देवानी मुद्दाहरू सरकारवादी हुन्छ ।

(ख) फौजदारी मुद्दा:- दुनियावादी फौजदारी हुने केही अपवादलाई छोडेर प्राय सबैजसो मुद्दाहरू सरकारवादी हुन्छन् । यसलाई यसरी वर्गिकरण गर्न सकिन्छ ।

जीउज्यान सम्बन्धित कसूर:-ज्यान सम्बन्धि कसूर, ज्यान मार्ने उद्योग, अंगभंग, तेजाव खनाई कुरूप पारेको, गर्भपतन, गैरकानूनी थुना, व्यक्ति बेपत्ता पार्ने, अपहरण तथा शरिरबन्धक,इलाज(उपचार) सम्बन्धी कसूर, मानव बेचबिखन सम्बन्धी कसूर ।

राष्ट्र र समाज विरुद्धका कसूर:- राज्य विरुद्धका कसूर, सार्वजनिक शान्ति भंग गर्ने कसूर, अपराधका प्रमाणहरू नष्ट गर्ने, प्रमाण संकलनमा बाधा पुर्याउने कसूर, सार्वजनिक स्वास्थ्य, सुरक्षा, सुविधा,नैतिकता विरुद्धका कसूरहरू, हातहतियार र विष्फोटक पदार्थ सम्बन्धीकसूर, राष्ट्रिय वा सार्वजनिक सम्पत्तिविरुद्धकोकसूर, धर्म सम्बन्धी कसूर, लागूऔषध, वन सम्बन्धी कसूर, नक्कली नोट, नक्कली टिकट सम्बन्धी कसूर, भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूर ।

समाजका कमजोर वर्ग उपर भेदभाव सम्बन्धी कसूर:- गम्भीर घरेलु हिंसा, बोक्सीको आरोप, छुवाछुत सम्बन्धी कसूर ।

यौनजन्य कसूर:- बालविवाह, बहुविवाह, जबरजस्ती करणी/उद्योग, बाल यौन दुरुपयोग ।

सम्पत्ति सम्बन्धी कसूर:-चोरी, डाँका, ठगी, आपराधिक विश्वासघात,सार्वजनिक लिखत कित्ते सम्बन्धी, नाप तौल सम्बन्धी कसूर, आपराधिक उपद्रव सम्बन्धी कसूर ।

सरकारवादी फौजदारी मुद्दाको कारबाही प्रकृत्यामा सरकारी वकीलको प्रतिनिधित्व:

- अनुसन्धान (निर्देशन दिने)
- अभियोजन (मुद्दा चल्ने नचल्ने निर्णय गर्ने र अभियोग पत्र दायर गर्ने)
- अदालती/न्यायिक कारबाहीमा प्रतिनिधित्व (साक्षी वकपत्र, वहस पैरवी र प्रतिरक्षा, निवेदन, पुनरावेदन, मुद्दा दोहोर्याई हेरी पाउने निवेदन सम्बन्धि काम)

सरकारवादी फौजदारी मुद्दामा सरोकारवाला निकायहरू:

- प्रहरी र अन्य अनुसन्धान गर्ने निकायका अनुसन्धान अधिकारी र कर्मचारीहरू
- सरकारी वकील
- निजी कानून व्यवसायी (नेपाल वार)
- अदालत/अर्धन्यायिक निकाय
- फरेन्सिक विज्ञ/चिकित्सक, समुदाय/नागरिक समाज (विभिन्न प्रकारका अपराधको न्याय निरूपणमा सम्बन्धित विज्ञहरू)
- स्थानीय तह
- अन्य विभिन्न सरकारी निकाय/संघ संस्था (अस्पताल, पुर्नस्थापना केन्द्र आदि)

समुदायबाट सरकारी वकीलले राखेको अपक्षा:

- कसूरको सूचना नजिकको प्रहरी कार्यालयमा वा नजिकको सम्बन्धित अनुसन्धान गर्ने कार्यालयमा थाहा पाउने वित्तिकै छिटो उपलब्ध गराउने ।

- कसूर गर्ने व्यक्तिलाई पक्राउ गर्न वा नियन्त्रण गर्न सहयोग गर्ने ।
- कसूरको अनुसन्धानको क्रममा आफूले देखेको र थाहा पाएको साँचो कुराको जानकारी अनुसन्धान अधिकारी, सरकारी वकील र अदालत/न्यायिक निकायमा बयान र वकपत्रमा जानकारी गराउने ।
- कसूरको अनुसन्धानको क्रममा तयार गरिने विभिन्न लिखतहरूमा रोहवरमा र साक्षी बस्ने र घटना विवरण कागज गर्ने ।
- अपराध पीडितलाई तत्काल उद्धार, उपचार, राहत र पुर्नस्थापना गर्न सहयोग गर्ने ।
- मुद्दाको साक्षीको रूपमा रहेका व्यक्तिले अदालत/न्यायिक निकायमा तोकिएको दिनमा समयमा आई आफूले देखेको, जानेको र थाहा पाएको कुरा जानकारी गराई वकपत्र गर्ने ।
- अदालत/न्यायिक निकायबाट भएको फैसला कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने ।
- अनुसन्धान, अभियोजन र न्याय निरोपणका क्रममा अनुसन्धान अधिकारी, अभियोजनकर्ता र न्याय निरोपण गर्ने अधिकारी र न्यायधीशलाई अनुचित रूपमा आस, त्रास, दबाव र प्रभावमा पार्ने प्रयत्न नगर्ने ।

समुदायले थाहा जानकारी पाइराख्नु पर्ने कुराहरू:

- कसैले पनि कानून उल्लंघन गरेर कुनै कानूनी व्यवस्थाको जानकारी थिएन वा जानेको थिइन भन्न पाउँदैन ।
- कसैलाई पनि कुनै प्रकारको भेदभाव वा छुवाछुत गर्न पाईदैन ।
- दश वर्ष भन्दा कम उमेरका बालबालिकालाई कुनै अपराधमा सजाय हुँदैन । मुद्दा लाग्दैन ।
- बालबालिकालाई सिकाएर कुनै अपराध गर्न लगाएमा वा त्यसरी अपराध भएमा सिकाउने वा अपराध गर्न लगाउनेलाई पनि सजाय हुन्छ ।
- कसैलाई पनि कानून बमोजिम बाहेक थुनामा राख्न पाइदैन ।
- कसैलाई पनि यातना दिन पाईदैन । पक्राउ परेका व्यक्तिलाई कुटपिट गर्न वा कुनै किसिमको यातना दिने गर्न हुँदैन ।
- अपराधको सूचना दिनु सबैको कर्तव्य हो । नजिकको प्रहरी कार्यालयमा वा सम्बन्धित अनुसन्धान गर्ने निकायमा यस्तो सूचना दिनुपर्छ ।
- अपराधको बारेमा आफूलाई थाहा जानकारी भएको साँचो कुरा अनुसन्धानको क्रममा अनुसन्धान अधिकारी र अदालत/अर्धन्यायिक निकायमा बयान/वकपत्रमा भन्नुपर्छ ।
- अपराध पीडितलाई उद्धार गर्न, उपचार गर्न र पुर्नस्थापना गर्न सहयोग गर्नुपर्छ ।

- साक्षीको रूपमा रहेका व्यक्तिले अपराधको बारेमा आफूलाई थाहा जानकारी भएको कुरा अदालत/अर्धन्यायिक निकायमा तोकिएको दिनमा गएर बकपत्र गरिदिनु पर्छ ।
- सुनेर जानेको वा थाहा पाएको कुरा प्रमाण होइन ।
- असमर्थ पक्षलाई कानून बमोजिम निशुल्क कानूनी सहायता पाउने हक हुन्छ ।
- अपराध पीडितलाई आफू पीडित भएको मुद्दामा भएको अनुसन्धानको र अदालतमा भएको न्यायिक काम कारवाहीको जानकारी पाउने हक हुन्छ ।
- प्रत्येक अपराध पीडितलाई अभियुक्तलाई लगाइएको अभियोगको बारेमा वा अभियोग नलगाइएको अवस्थामा त्यसको आधार र कारणको बारेमा जानकारी पाउने हक हुन्छ ।
- अपराध पीडितलाई कानून बमोजिम मुद्दाको कारवाही प्रक्रियामा सहभागी हुन पाउने, सामाजिक पुनःस्थापना र क्षतिपूर्ति सहितको न्याय पाउने हक हुन्छ ।
- नेपाल सरकार वादी हुने मुद्दामा अपराधको सूचना दिने व्यक्ति सरकारी गवाह (साक्षी) हुन्छ ।
- अदालत/मुद्दा हेर्ने निकायबाट दोषी ठहर नहुँदासम्म अभियुक्तलाई निर्दोष मान्नुपर्छ ।
- आफू विरुद्ध लागेको कसूरको प्रतिरक्षा गर्न कानून व्यवसायी राख्न असमर्थ अभियुक्तलाई राज्यद्वारा निशुल्क कानूनी सहायता एवं प्रतिरक्षा उपलब्ध हुन्छ । यसका लागि वैतनिक वकीलको व्यवस्था गरिएको हुन्छ ।

दोस्रो कार्यपत्र

२ लैङ्गिक हिंसाको परिचय र मुलुकी अपराध संहितामा भएको कसूर सम्बन्धी ब्यवस्था

नगेन्द्र लम्साल, जिल्ला न्यायाधिवक्ता, जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय, बर्दिया

२०८१ वैशाख १४ गते

लैङ्गिक हिंसा

- लिङ्गका आधारमा शक्तिशालीबाट कमजोरमाथि गरिने भेदभावपूर्ण व्यवहार नै लैङ्गिक हिंसा हो ।
- लैङ्गिक हिंसा भन्नाले सार्वजनिक वा निजी जीवनमा लिङ्गको आधारमा कसै प्रति शारीरिक, मानसिक वा यौनजन्य क्षति वा पीडा पुर्याउने कार्यहरूलाई जनाउँछ ।
- लिङ्गका आधारमा हुने कुनै पनि प्रकारका अपमानजनक, पीडाजन्य वा धम्कीपूर्ण व्यवहार, दवाव, करकाप वा स्वेच्छाचारी रूपमा महिला, पुरुष वा तेस्रो लिङ्गीलाई स्वतन्त्रताको उपभोग गर्नबाट बञ्चित गर्ने कुनै पनि कार्य यस भित्र पर्छ ।
- लैङ्गिक हिंसाबाट महिला, पुरुष वा अन्य लिङ्गी जो कोही पनि पीडित हुन सक्छ ।
- हाम्रो सामाजिक संरचनामा शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार, सम्पत्ति, निर्णय प्रकृत्यामा महिलाको कम पहुँच छ । त्यसैगरी श्रोत परिचालन, शक्तिको प्रयोगमा महिलाको कम अवसर छ । पुरुष प्रधान पारिवारिक संरचनामा पुरुषको नियन्त्रण बढी हुन्छ । त्यसैले लैङ्गिक हिंसाबाट बढी महिला पीडित हुने गरेका छन् ।
- तर लैङ्गिक हिंसा भनेको महिला माथि हुने हिंसा मात्र भने होइन ।

लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान

- हरेक वर्ष नोभेम्बर २५ देखि डिसेम्बर १० सम्म विश्वभर लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान (२०८० सालमा मंसिर ९ गते देखि २४ गते सम्म परेको) मा विभिन्न कार्यक्रमहरू गरी मनाइन्छ ।
- सन् २०२३ को अन्तर्राष्ट्रिय नारा 'महिला र बालिकाविरुद्ध हिंसा रोक्न एकजुट लगानी ।' "Unite! Invest to Prevent Violence Against Women & Girls"
- सन् २०२३ को राष्ट्रिय नारा 'लैङ्गिक हिंसा अन्त्यको सुनिश्चितता: महिला र बालबालिकामा लगानीको ऐक्यबद्धता' रहेको छ ।

हिंसाका स्वरूपहरू

- शारीरिक हिंसा
- मानसिक हिंसा
- सामाजिक सांस्कृतिक हिंसा
- यौन हिंसा
- आर्थिक हिंसा

लैङ्गिक विभेद उन्मुलन गर्न संविधानमा भएको ब्यवस्था

धारा १८ समानताको हकः

(१) सबै नागरिक कानूनको दृष्टिमा समान हुनेछन् । कसैलाई पनि कानूनको समान संरक्षणबाट वञ्चित गरिने छैन ।

धारा ३८ महिलालाई हकः

(१) प्रत्येक महिलालाई लैङ्गिक भेदभाव विना समान वंशीय हक हुनेछ ।

(२) प्रत्येक महिलालाई सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी हक हुनेछ ।

(३) महिला विरुद्ध धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक परम्परा, प्रचलन वा अन्य कुनै आधारमा शारीरिक, मानसिक, यौनजन्य, मनोवैज्ञानिक वा अन्य कुनै किसिमको हिंसाजन्य कार्य वा शोषण गरिने छैन । त्यस्तो कार्य कानून बमोजिम दण्डनीय हुनेछ र पीडितलाई कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हक हुनेछ ।

(४) राज्यका सबै निकायमा महिलालाई समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक हुनेछ ।

(५) महिलालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदका आधारमा विशेष अवसर प्राप्त गर्ने हक हुनेछ ।

(६) सम्पत्ति तथा पारिवारिक मामिलामा दम्पतीको समान हक हुनेछ ।

महिला माथि हुने हिंसात्मक अपराधलाई दण्डनीय बनाउन भएका कानूनी ब्यवस्थाहरूः

- मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४
- घरेलु हिंसा (कसूर र सजाय) ऐन, २०६६
- कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार (निवारण) ऐन, २०७१
- वोक्सीको आरोप (कसूर र सजाय) ऐन, २०७२
- मुलुकी अपराध संहिता, २०७४

मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ मा भएको ब्यवस्था

कसूरदारलाई हतोत्साहित गर्ने ब्यवस्थाहरू

- नेपाली नागरिक विरुद्ध जबरजस्ती करणी वा हाडनाता करणीको कसूर लगायतका केही कसूर नेपाल बाहिर गरेको भए पनि नेपाल भित्रै कसूर गरेको मानी सजाय हुन सक्ने । दफा २(३)(ड)
- जबरजस्ती करणीको कसूरबाट पीडित महिलालाई समेत निजी रक्षाको अधिकार प्राप्त हुने । दफा २६(२) (ख)
- जबरजस्ती करणी गरी ज्यान मारेको कसूरमा कसूरदार जीवित रहेसम्म कैद हुने ब्यवस्था रहेको । दफा ४१ (च)

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

- सार्वजनिक स्थानमा महिला र बालबालिकासमेतलाई हातपात वा हैरानी गर्न वा त्यसको उद्योग गरेमा कसूर गर्ने वा गराउनेलाई १ वर्षसम्म कैद वा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुने । दफा ११८ । हानि नोक्सानी बापत दफा १२७ मा क्षतिपूर्तिको ब्यवस्था ।
- लिङ्ग, वैवाहिक स्थिति र गर्भावस्थासमेतका आधारमा भेदभावपूर्ण व्यवहार गरेमा कसूर गर्ने वा गराउनेलाई तीन वर्षसम्म कैद वा तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय । दफा १६०
- दास वा कमारा, कमारी बनाउन, राख्न, काममा लगाउन वा सो सरहको अन्य कुनै पनि व्यवहार गर्न वा गराउन नहुने । कसूर गरेमा पाँच वर्षदेखि दश वर्षसम्म कैद र पचास हजारदेखि एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । दफा १६३
- महिलाको रजस्वला वा सुत्केरीको अवस्थामा छाउपडीमा राख्न वा त्यस्तै अन्य कुनै किसिमका भेदभाव, छुवाछुत वा अमानवीय व्यवहार गर्नु वा गराउनु हुँदैन । दफा १६८(३) कसूर गर्ने व्यक्तिलाई तीन महिनासम्म कैद वा तीन हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय । दफा १६८(४) राष्ट्रसेवकले यस दफामा लेखिएको कसूर गरेमा निजलाई थप तीन महिनासम्म कैद सजाय हुने । दफा १६८ (५) ।
- विवाह गर्ने व्यक्तिहरुको मञ्जुरी बिना विवाह गराईएमा विवाह बदर भई कसूर गर्नेलाई दुई वर्ष सम्म कैद र बीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । दफा १७१
- परम्परा अनुसार चली आएको अवस्थामा बाहेक हाडनाता करणीमा सजाय हुने नातामा विवाह गर्न वा गराउने कार्य गरेमा विवाह थाहा नपाई भएकोमा विवाह बदर हुने तथा जानी जानी भएको रहेछ भने त्यस्तो विवाह गर्नेलाई हाडनाता करणीको कसूरमा हुने सजाय र गराउनेलाई तीन महिनासम्म कैद वा तीन हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुने र त्यस्तो विवाह स्वतः बदर हुने । दफा १७२
- विवाह गर्ने व्यक्तिको उमेर बीस वर्ष नपुगी विवाह गर्न वा गराउन नहुने । उक्त विवाह बाल विवाह हुने र भएको विवाह स्वतः बदर हुने । कसूर गर्नेलाई तीन वर्ष सम्म कैद र तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । दफा १७३
- आफ्नो परम्परादेखि चली आएको सामान्य उपहार, भेटी, दक्षिणा वा शरीरमा लगाएको एकसरो गहना बाहेक विवाह गर्ने दुलाहा दुलहीका तर्फबाट कुनै किसिमको माग गरी वा लेनदेन शर्त राखी विवाह गर्न वा गराउन हुँदैन । कसूर गर्नेलाई तीन वर्षसम्म कैद वा तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुने । दफा १७४ (१) र (२) ।
- कसैले विवाह गरी सकेपछि चल, अचल सम्पत्ति वा दाइजो माग गर्न वा चल, अचल सम्पत्ति वा दाइजो नदिएको कारणले दुलही वा निजका नातेदारलाई हैरान पार्न,

सताउने वा कुनै अमानवीय वा अपमानजनक व्यवहार गर्न नहुने । कसूर गरेमा ५ वर्षसम्म कैद वा पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुने । दफा १७४ (३) र (४) ।

- विवाहित पुरुषले वैवाहिक सम्बन्ध कायम रहेको अवस्थामा अर्को विवाह गर्न नहुने । कुनै पुरुष विवाहित हो भन्ने जानी जानी त्यस्तो पुरुषसँग कुनै महिलाले विवाह गर्न नहुने । पति पत्नीले कानून बमोजिम अंशवण्डा गरी भिन्न भएमा पुरुष वा महिलाले पुनः विवाह गर्न सक्ने । कसूर गर्ने वा गराउने व्यक्तिलाई एक वर्षदेखि पाँच वर्षसम्म कैद र दश हजार रुपैयाँदेखि पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । विवाह स्वतः बदर हुने । दफा १७५

महिलालाई लक्षित गरी हुने अपराधमा कठोर सजायको ब्यवस्था

- कसैले कसैलाई आत्महत्याको दुरुत्साहन दिन वा त्यस्तो काम गर्नेसम्मको परिस्थिति खडा गर्न वा गराउन नहुने । कसूर गरेमा ५ वर्षसम्म कैद र ५० हजार सम्म जरिवाना हुने - दफा १८५ ।

महिलाको प्रजनन अधिकार सुरक्षित गर्न अपराधिकरण गरिएका विषयहरू

- गर्भवती महिलालाई करकाप गरी वा धम्की दिई वा ललाई फकाई वा प्रलोभनमा पारी गर्भपतन गराउन नहुने । दफा १८८(२) कसूर गर्ने वा गराउनेलाई अवधि अनुसार ५ वर्षसम्म कैद र रु ५० हजारसम्म जरिवाना हुने । दफा १८८(३)
- गर्भवती महिलाको ज्यान लिने उद्योग गर्दा महिला नमरी निजको गर्भमा रहेको पच्चीस हप्ता वा पच्चसीस हप्ता भन्दा बढी अवधिको गर्भपतन भएमा कसूरदारलाई यस संहिता वा अन्य कानून बमोजिमको सजायमा थप पाँच वर्षसम्म कैद हुने । ज्यान मार्ने उद्योगमा हुने सजायमा थप ५ वर्षसम्म कैद हुने । दफा १८८(५)
- गर्भवती महिला विरुद्ध कुनै रिसइवीले कुनै काम गर्दा गर्भपतन हुन गएमा गर्भपतन गर्ने नियतले त्यस्तो काम गरेको रहेनछ भने पनि अवधी अनुसार ५ वर्षसम्म कैद हुने । दफा १८८(६) ।
- गर्भपतन गराउने उद्देश्यले गर्भमा रहेको भ्रुणको लिङ्ग पहिचान गर्ने वा गराउनेलाई तीन महिनादेखि ६ महिनासम्म कैद । लिङ्ग पहिचान गरी गर्भपतन गर्ने वा गराउनेलाई दफा १८८(३) को सजायमा थप एक वर्षसम्म कैद ।

महिलाको स्वायत्तता सुरक्षित राख्न गरिएका व्यवस्थाहरू

- गर्भवती महिलाको मञ्जुरीले १२ हप्तासम्मको गर्भ पतन गराएकोमा, गर्भपतन नगराएमा गर्भवती महिलाको ज्यानमा खतरा पुग्न सक्छ वा निजको शारीरिक वा मानसिक स्वास्थ्य खराब हुन सक्छ वा विकलाङ्ग बच्चा जन्मन्छ भनी इजाजत प्राप्त चिकित्सकको राय भई महिलाको मञ्जुरीले गर्भपतन गराएकोमा, जबरजस्ती करणी

वा हाडनाता करणीवाट रहेको १८ हसासम्मको गर्भ गर्भवती महिलाको मञ्जुरीले गर्भपतन गराएकोमा र रोग प्रतिरोधक क्षमता उन्मुक्ति गर्ने जिवाणु (एच.आई.भि.) वा त्यस्तै प्रकृतिको अन्य निको नहुने रोग शरीरमा भएकी महिलाको मञ्जुरीले गर्भपतन गराएकोमा कसूर नमानिने । दफा १८९

महिलालाई संवेदनशील अंगमा शारीरिक क्षति पुर्याएमा

- महिलाको स्तनकाटी दिएमा वा महिलालाई बाझोपन बनाएमा अङ्गभङ्गको कसूर मानी १० वर्षसम्म कैद र १ लाख सम्म जरिवाना हुने । दफा १९२

महिलालाई लक्षित गरी हुने अपराधमा कठोर सजायको ब्यवस्था

- तेजाव प्रयोग गरी अङ्गभङ्ग गरेमा । अवस्था अनुसार बीस वर्ष कैद र दश लाख रुपैयाँ जरिवाना, पन्ध्र वर्षदेखि बीस वर्षसम्म कैद र सात लाख रुपैयाँदेखि दश लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना, सात वर्षदेखि दश वर्षसम्म कैद र पाँच लाख रुपैयाँदेखि सात लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना, सात वर्षसम्म कैद र एक लाख रुपैयाँदेखि तीन लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना । दफा १९२ क (उपदफा १ देखि ६)
- तेजाव प्रयोग गरी अङ्गभङ्गको कसूरको पीडितले जरिवाना बापत प्राप्त पुरै रकम पीडितलाई क्षतिपूर्ति बापत दिनुपर्ने । दफा १९२ क (७)
- पीडित व्यक्तिलाई भएको शारीरिक र मानसिक पीडा र अङ्गभङ्गको गम्भीरता तथा जरिवाना रकम समेत विचार गरी सजाय निर्धारण गर्दा मनासिव क्षतिपूर्ति भराउनु पर्ने । दफा १९२ क (८)
- ज्वलनशील, जैविक वा विषालु पदार्थ प्रयोग गरी कुरूप पार्ने कसूरदारलाई अनुहार कुरूप पारेमा ५ वर्ष देखि ८ वर्षसम्म कैद र १ लाख देखि ५ लाखसम्म जरिवाना र शरीरको अन्य अङ्ग कुरूप पारेमा वा शरीरमा पीडा पुर्याएमा तीन वर्षदेखि पाँच वर्षसम्म कैद र पचास हजार रुपैयाँदेखि तीन लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । दफा १९३ (२) ।
- उक्त कसूरमा जरिवाना बापत प्राप्त पुरै रकम पीडितलाई क्षतिपूर्ति बापत दिनु पर्ने । दफा १९३ (३) ।

कठोर सजायको ब्यवस्था

दफा २१९ जबर्जस्ती करणी गर्न नहुने

(१) कसैले जबर्जस्ती करणी गर्न हुँदैन ।

(२) कसैले कुनै महिलालाई निजको मञ्जुरी नलिई करणी गरेमा वा मञ्जुरी लिएर भए पनि अठार वर्ष भन्दा कम उमेरको कुनै बालिकालाई करणी गरेमा निजले त्यस्तो महिला वा बालिकालाई जबर्जस्ती करणी गरेको मानिनेछ ।

स्पष्टिकरण: यस परिच्छेदको प्रयोजनको लागि:

(क) करकाप, अनुचित प्रभाव, डर, त्रास, झुक्यानमा पारी वा अपहरण गरी वा शरीर बन्धक लिई लिएको मञ्जुरीलाई मञ्जुरी मानिने छैन, ।

स्पष्टिकरण: यस परिच्छेदको प्रयोजनको लागि:

(ख) होस ठेगानमा नरहेको अवस्थामा लिएको मञ्जुरीलाई मञ्जुरी मानिने छैन,

(ग) गुदद्वार वा मुखमा लिङ्ग पसाएमा, गुदद्वार, मुख वा योनीमा लिङ्ग केही मात्र पसेको भएमा, लिङ्ग बाहेक अन्य कुनै वस्तु योनीमा प्रवेश गराएमा पनि जवर्जस्ती करणी गरेको मानिनेछ ।

(३) जवर्जस्ती करणी गर्ने व्यक्तिलाई त्यसरी करणी गर्दाको परिस्थिति र महिलाको उमेर हेरी देहाय बमोजिम कैद हुनेछ:

(क) दश वर्षभन्दा कम उमेरकी बालिका, पूर्ण अशक्त, अपाङ्गता भएका वा सत्तरी वर्षभन्दा बढी उमेरका महिला भए जन्म कैद,

(ख) दश वर्ष वा दश वर्षभन्दा बढी चौध वर्षभन्दा कम उमेरकी बालिका भए अठार वर्षदेखि बीस वर्षसम्म,

(ग) चौध वर्ष वा चौध वर्षभन्दा बढी सोह वर्षभन्दा कम उमेरकी बालिका भए बाह्र वर्ष देखि चौध वर्षसम्म,

(घ) सोह वर्ष वा सोह वर्षभन्दा बढी अठार वर्षभन्दा कम उमेरकी महिला भए दश वर्षदेखि बाह्र वर्षसम्म,

(ङ) अठार वर्ष वा अठार वर्षभन्दा बढी उमेरकी महिला भए सात वर्षदेखि दश वर्षसम्म ।

(३क) जवर्जस्ती करणी गर्ने व्यक्तिलाई उपदफा (३) बमोजिमको कैद सजायको अतिरिक्त देहाय बमोजिमको जरिवाना समेत हुनेछ र त्यस्तो जरिवाना वापत प्राप्त सबै रकम प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएको पीडित राहत कोषमा जम्मा गरिनेछ:

(क) उपदफा (३) को खण्ड (क) वा (ख) बमोजिम कैद सजाय हुने कसूरदारलाई सात लाख रुपैयाँ जरिवाना,

(ख) उपदफा (३) को खण्ड (ग) वा (घ) बमोजिम कैद सजाय हुने कसूरदारलाई पाँच लाख रुपैयाँ जरिवाना,

(ग) उपदफा (३) को खण्ड (ङ) बमोजिम कैद सजाय हुने कसूरदारलाई तीन लाख रुपैयाँ जरिवाना,

• वैवाहिक सम्बन्ध रहेको अवस्थामा पतिले पत्नीलाई जवर्जस्ती करणी गरेमा पाँच वर्ष सम्म कैद हुने । दफा २१९ (४)

• प्रतिरोधक क्षमता हास गर्ने जिवाणु (एच.आई.भि. पोजिटिभ) वा सरुवा यौनरोग भएको थाहा पाउँदा पाउँदै कसैले जवर्जस्ती करणी गरेको रहेछ भने त्यस्तो कसूरदारलाई उपदफा (३) मा लेखिएको सजायमा थप सजाय हुने । दफा २१९ (६)

(क) एच.आई.भि. पोजिटिभ भएको थाहा पाउँदा पाउँदै ज्वर्जस्ती करणी गरेमा दफा १०५ बमोजिमको सजाय, (दश वर्षसम्म कैद र एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना) दफा २१९ (६)

(ख) अन्य सरुवा यौन रोग भएको थाहा पाउँदा पाउँदै ज्वर्जस्ती करणी भएको भए तीन वर्ष कैद र तीस हजार रुपैयाँ जरिवाना । दफा २१९ (६)

- सामूहिक रूपमा ज्वर्जस्ती करणी गरेमा वा ६ महिना भन्दा बढीको गर्भवती, अशक्त वा अपाङ्ग वा शारीरिक वा मानसिक रूपमा अस्वस्थ महिलालाई वा हातहतियार देखाई ज्वर्जस्ती करणी गरेमा उपदफा (३) मा लेखिएको सजायमा थप पाँच वर्षसम्म कैद सजाय हुने । दफा २१९ (७)
- कसैले हाडनाताकी महिलालाई ज्वर्जस्ती करणी गरेकोमा निजलाई हाडनाता करणीमा हुने सजाय समेत थप हुने ।
- हाडनातामा करणी गरेमा नाता सम्बन्ध हेरी अधिकतम जन्मकैद देखि न्यूनतम एक वर्षदेखि तीन वर्षसम्म कैद र दश हजार रुपैयाँदेखि तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना । दफा २२०
- अदालतमा कारवाहीका लागि व्यक्तिले मुद्दा दिनुपर्ने । क्षतिपूर्तिको व्यवस्था नभएको ।
- यौन दुर्व्यवहार गरेमा तीन वर्षसम्म कैद र तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना । अदालतमा कारवाहीका लागि पीडितले मुद्दा दिनुपर्ने । क्षतिपूर्तिको व्यवस्था भएको । दफा २२४ ।
- बालबालिकालाई बालयौन दुरुपयोग गरेमा तीन वर्ष सम्म कैद र तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । दफा २२५
- बालबालिकालाई अप्राकृतिक मैथुन गरेमा दफा २१९ को ज्वरजस्ती करणीको सजाय बमोजिम सजाय हुने । दफा २२६ (३)
- कसैले कसैको मञ्जुरी बिना अप्राकृतिक मैथुन गरेमा तीन वर्षसम्म कैद र तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । अदालतमा कारवाहीका लागि पीडितले मुद्दा दिनुपर्ने । क्षतिपूर्तिको व्यवस्था भएको । दफा २२६ (१) र (२) ।
- करणी सम्बन्धी कसूर भएपछि पीडित वा पीडितको परिवारलाई कुनै प्रकारको डर, धाक, धम्की दिई वा करकापमा पारी कुनै किसिमको लेनदेन गरी वा नगरी त्यस्तो कसूरमा उजुरी नगर्न, जाहेरी नदिन वा अदालतमा उपस्थित नहुन मञ्जुर गराउन वा कसूर गर्ने व्यक्ति र पीडित वा पीडितको परिवारको सदस्यबीच मेलमिलाप वा मिलापत्र गराउन वा त्यसको लागि दबाव दिन वा प्रभावमा पारेमा कसूर गर्ने गराउने व्यक्तिलाई तीन वर्षसम्म कैद र तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । दफा २२७ 'क' (१) र (२) ।

- सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले करणी सम्बन्धी कसूरमा मिलापत्र गराउने कार्यमा दफा २२७ 'क' (१) को कसूर गरेमा दफा २२७ 'क' (२) मा हुने सजायमा थप ६ महिना कैद सजाय हुने ।

धन्यवाद ।

ग) कार्यक्रमका सहभागीहरूको नामावली

क्र.सं.	नाम	पद/कार्यालय	टेलिफोन नं./ईमेल
१	नगेन्द्र लम्साल	जिल्ला न्यायाधिवक्ता, जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय बर्दिया	९८४१४४०७८१
२	जमान सिंह के.सी.	अध्यक्ष, गेरुवा गाउँपालिका	९८५८०३८१११
३	लक्ष्मी कुमारी चौधरी	उपाध्यक्ष, गेरुवा गाउँपालिका	९८६६२२७१११
४	नर बहादुर चन्द	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, गेरुवा गाउँपालिका	९८४९८४६९२१
५	कृष्ण गोपाल चौधरी	६ नं वडा अध्यक्ष, गेरुवा गाउँपालिका	९८५८०२७११५
६	महेन्द्र प्रसाद चौधरी	वडाध्यक्ष, गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. ४	९८५८०३८११९/ ९८५८०२५१८१
७	कर्म प्रसाद चौधरी	वडाध्यक्ष, गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. १	९८५८०३८१२१
८	सुदिप सिग्देल	लेखा अधिकृत, गेरुवा गा.पा.	९८५१२१४६५० sigdelsudip67912@gmail.com
९	नवराज अधिकारी	शिक्षा प्रमुख, गेरुवा गा.पा.	९८४६३६०२५३ adhikarinavaraj25@gmail.com
१०	बाल कुमारी सिंह	महिला संयोजक, गेरुवा गा.पा.	९८६५६००१७१
११	तेजबहादुर खड्का	प्र.ना.नि. ई.प्र.का. पाताभार	९७४५४९४४४६
१२	मोहन नगरकोटी	प्रहरी सहायक हवलदार ई. प्र.का. पाताभार	९८४१९७३६८२ newamohan7@gmail.com
१३	देवीसरा वि.क.	वडा सदस्य, वडा नं ४, गेरुवा गा.पा.	९८४६५४१९८४
१४	रमा पुन मगर	सहायक महिला विकास निरीक्षक गेरुवा गा.पा.	९८५८०८८८१८ punmagarrama@gmail.com
१५	पार्वती थारु	मेलमिलाप सहजकर्ता गेरुवा गा.पा. न्यायिक समिति	९८४८२५६४०७ Parbatitharu581@gmail.com
१६	सिर्जना नेपाली	वडा सदस्य, गेरुवा गाउँपालिका	९८६६६४८८२१

१७	कमला परियार	वडा सदस्य, गेरुवा गाउँपालिका	९८१२४५४५३१
१८	भिमा लोहार	कार्यपालिका सदस्य, गेरुवा गाउँपालिका	९८२९६५३२३९
१९	मिना रेग्मी	वडा सदस्य, गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. ४	९७४१७३६५७५
२०	कृष्ण सोडारी	स.प्र.अ गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. ५	९८४३७७२७२२
२१	अमृता बजगाई	वडा सचिव गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. ३	९८४३४७७०७०
२१	पार्वती थारु	मेलमिलाप सहजकर्ता गेरुवा गा.पा.	९८४८२५६४०७
२२	दुर्गा कुमारी छिनाल	कार्यपालिका सदस्य, गेरुवा गाउँपालिका वडा नं.३	९७४२९४३५१९
२३	श्यामपति चौधरी	कार्यपालिका सदस्य, गेरुवा गाउँपालिका वडा नं.५	९८४२९५५९३८
२४	शुक्र राज थारु	वडा सदस्य गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. १	९८५८०२६५३८
२५	वसन्ती वि.क.	वडा सदस्य गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. १	९८४८१५४५६२
२६	प्रशुराम थारु	पोषण सहजकर्ता गेरुवा गाउँपालिका	९८४८०६२१११ prasuramtharu@gmail.com
२७	जमान सिंह कडायत	वडा सदस्य गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. ३	९८४८०१६०७४
२८	रामऔतार थारु	वडा सदस्य गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. ३	९८४८०८९१४४
२९	टंकर रोकाया	इन्जिनियर गेरुवा गाउँपालिका	९८६८२५२४२४
३०	नारायण प्रसाद भण्डारी	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख गेरुवा गाउँपालिका	९८४८४४९१३४ bhandarinarayan524@gmail.com
३१	अरुणराज नेपाली	वरघर गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. ५ वन्जरिया	९८४८०८०९३८
३२	कृष्ण बहादुर थारु	वरघर गेरुवा गाउँपालिका वडा नं.	९८६६८१३२९९

		३ भगतपुर	
३३	खगु थारु	बरघर गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. २ पाताभार	९७०६४२९५३०
३४	कृष्ण बहादुर कठायत	बरघर गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. ४ गोला	९८४९९६८९७५
३५	गोविन्द प्रसाद चौधरी	बरघर गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. १ बर्गही	९८६३२३२९७२
३६	प्रेम बहादुर जी.सी.	जिन्सि शाखा प्रमुख, गेरुवा गाउँपालिका	९८४८०७३०००
३७	कृष्ण थारु	वडाध्यक्ष, गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. २	९८५८०२७१८४
३८	यम बहादुर गिरी	बरघर संयोजक गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. ६	९८१४५५९२०४
३९	धर्म प्रकाश थारु	वडाध्यक्ष, गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. ५	९८५८०३८१२२
४०	पुष्कर काफ्ले	संवाददाता टिभी टुडे टेलिभिजन	९८४८०७३४२९
४१	सन्तोष पौडेल	प्रकाशक/सञ्चालक गेरुवा कर्णाली पोष्ट	९८५८०६५८१८
४२	खुशीराम चौधरी	वडा सदस्य, गेरुवा गाउँपालिका वडा नं. ४	९८४८२५६६०९
४३	सुनिल कुमार चौधरी	कम्प्युटर अपरेटर, गेरुवा गाउँपालिका	९८४८२६६८४४
४४	भिम सापकोटा	कार्यालय सहयोगी गेरुवा गा.पा.	९८४२६८८८०८
४५	सुर्य कुमार थारु	कार्यालय सहयोगी जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय बर्दिया	९८६६७६०१२९
४६	बालकृष्ण थारु	ह.स.चा., जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय बर्दिया	९८६८०८०५८७
४७	सुजाता चौधरी	वडा सदस्य गेरुवा गाउँपालिका	९८६६७५१७९०
४८	शिवराज पौडेल	सहायक जिल्ला न्यायाधिवक्ता, जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय बर्दिया	९८५८०२५१७५
४९	भगवती शर्मा पौडेल	टाइपिष्ट नायब सुब्बा, जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय बर्दिया	९८४८०६३९८७

घ) कार्यक्रमको तस्विर

समुदायमा सरकारी वकील कार्यक्रम बारे जानकारी गराउँदै जिल्ला न्यायाधिवक्ता नगेन्द्र लम्साल

मिति २०८०।१२।१५ गते गेरुवा गाउँपालिकाको सभाहलमा आयोजित समुदायमा सरकारी वकील कार्यक्रमका सहभागीहरू